

At bryde ud i sang

MARGRETE ENEVOLD

Har i en årrække undervist i høre lære, sang, sangpædagogik og børnekormetodik ved Det Kongelige Danske Musikkonservatorium og arbejdet med børns og unges stemmer bl.a. med DKDM's børnekor og ved Den Jyske Sangskoles masterclasses. Underviser på Børnekorakademiet

“Sange er tanker, der synges ud med åndedrættet, når mennesket bevæges af stor kraft og ikke længere kan nøjes med almindelig tale...” sagde eskimoen Orpingalik for mange år siden.

Dette citat er for mig det smukkeste udgangspunkt for det vokale arbejde med børn og unge – både i korsammenhæng og solistisk. Jeg har ikke kunnet finde en mere rammende beskrivelse af det, der sker med os, når vi lader os gribe og overvælde så stærkt af en tekst og/eller melodi, at vi må SYNGE budskabet ud. Sangen opleves som noget, der skabes i os her og nu.

Det vokale arbejde med børn og unge

Sangpædagogik på børnenes og stemmens præmisser skal hvile på en faglig forståelse af *hvad* og *hvor meget*, man kan byde et instrument som barnestemmen/ unge stemmer.

Stemmetræningen må satse på at udvikle og smidiggøre stemmen, så den frit kan bevæge sig i gradvist større og større omfang – med flere og flere dynamiske muligheder. Gode vaner og hensigtsmæssige grundfunktioner skal trænes og indarbejdes – og den unge stemme må ikke for tidligt præges og begrænses af ensidige æstetiske krav.

De fleste børn synger altid ud fra lysten og viljen til at udtrykke sig. Denne udtrykslyst skal i både solosang og kor hele tiden imødekommes og stimuleres, samtidig med at børnenes udtryksformåen udvikles optimalt gennem systematisk arbejde med stemmens muligheder. Mange tror, at børns spontanitet og

udtryksglæde hæmmes ved bevidst arbejde med stemmen – det er absolut ikke min erfaring. Tværtimod!

Sangglæde er et af nøgleordene. Glæden ved at lave lyd, ved at udforske stemmen og udfolde den i hele sit omfang. At synge kræver hele mennesket fysisk som psykisk. Vi *har* ikke bare en stemme – vi *er* vores stemme. Den kan ikke udskiftes, vi kan ikke købe en ny eller bedre. Stemmen er gemt i kroppen – tæt ved følelserne og de menneskelige erkendelsesprocesser. Stemmens klang rummer og afspejler alle menneskelige følelser.

Instrumentet skal derfor “pakkes ud”, så vi med udgangspunkt i den enkeltes spontanitet, koncentration og nysgerrighed skaber forbindelse til kropsarbejdet, åbenhed i struben og frit flow til stemmelæberne. Sangeren skal lære at “lytte med kroppen”. Opmærksomheden skal fokuseres på oplevelsen af, hvordan tonen/ sangen fornemmes rent fysisk.

Når vi synger, har vi ikke instrumentet mellem os og omverdenen, så vi kan ikke gemme os bag vores instrument. I det øjeblik “vi synger tanker ud med åndedrættet”, åbner vi os for omverdenen, som derved også får direkte tilgang til vores inderste. Det er både totalt befriende og meget grænseoverskridende og blufærdigt. Derfor er *arbejdsatmosfæren* ekstremt vigtig. Undervisningsrummet er et eksperimentarium: “Hvad *kan* min stemme?” – ikke “hvad *skal* min stemme?”

Ud fra min erfaring fungerer sangundervisning af mindre børn bedst i gruppe eller kor. Det er sjovt og ikke så provokerende at lege og eksperimentere i flok. Den enkelte kan udfolde sig frit stemmeligt og fysisk “i ly” af gruppen – og uhensigtsmæssige præstationsspændinger kan undgås, når der ikke er fokus på det enkelte barn. I en fællessangssituation er det nemt på en og samme gang at “gemme sig” i helheden og at give sig selv fuldt ud.

I korsammenhæng foregår den bevidste “instrumentbygning” primært i opvarmningsforløbet på korprøven. Opvarmningen er korlederens mulighed for langsomt at udvikle koret til et velklingende og udtryksfuldt instrument. Levende og nuanceret korklang bygges gradvist op ved hjælp af alle mulige kreative “stemmelege” og fysiske aktiviteter. Sanglæreren/ korlederen må oparbejde stor fantasi samt et rigt billedsprog og således være i stand til at give korsangerne associationer og fornemmelser, der spontant fremkalder kropslige indstillinger, der er hensigtsmæssige for sang. Lyden skal ikke “produceres”, men komme ud af en forestilling, en tanke.

Et velklingende kor er en sammensmeltning af mange individuelle og specielle stemmer. Den enkelte sanger skal ikke opgive sin vokale identitet, men bidrage til helheden med sin unikke og karakteristiske personlighed.

Det er min erfaring, at forudsætningen for en god intonation i lige så høj grad er frit klingende stemmer som veltrænede ører. Ligeledes er frie stemmer og kroppe forudsætningen for gode fraseringer.

Moderne børns stemmer er på hårdt arbejde fra morgen til aften. Lydnieveaet er kraftigt i langt de fleste miljøer, de færdes i. Alle, der arbejder med børnesang og unge stemmer, har et større ansvar end nogensinde for bevidst at skabe vækstbetingelser for barnestemmen ved at danne rammer for hensigtsmæssig stemmebrug og koncentreret lytning.

At sætte ord på livet

Sange, salmer og korsatser sætter ord på livet. Det er en rigdom at have sange om eksistens, følelser, lande, højtider, historie, natur, årstider, fester, dagligdag og døgnets rytme.

De unge mennesker skal altid synge med et tæt forhold til teksten. *Fortælleglæde* er nøgleordet. Det er sanseligt at synge. Der skal "føles" på, "smages" på og "duftes" til ordene og teksternes indhold. Kommunikationen og udtrykket opstår fra den enkeltes indre billeder.

Det er en gave at få lov til at åbne en tekst og nødvendigt at få poesien til at leve med fra starten i undervisningssituationen. Korlederen/ sangpædagogen må uden blufærdighed omsætte teksten, så børnene og de unge engagerer sig i den. Det er en hårfin balancekunst både at lukke op og samtidig respektere børnenes evne til at forstå en tekst ud fra egen fantasi og intuition. Intet er så dræbende for et kunstnerisk udtryk som overpædagogisk befangling af svære tekster. Det er bedre at overlade for meget til fantasien end for lidt. Jeg tillader mig at skrive kunstnerisk udtryk, for det kan og skal altid lokkes frem selv i den enkleste kanondans eller enstemmige sang.

Korsang er en livsform

At synge i kor er en måde at være til på, og efter min opfattelse hører "hele pakken" med i unge stemmers udvikling.

Koncerter

Koncertvirksomhed er et "must", hvis et kor skal udvikle sig til en vis standard. Gode koncerter, forstået som det bedste vi kan yde lige nu, er en forudsætning for, at børnene bliver i koret i årevis. Man må starte ydmygt med åbne prøver for forældrene, deltagelse i børnegudstjenester og højmesser med enkle kanoner eller for den sags skyld en enstemmig salme eller overstemme til salmesangen, minikoncerter på plejehjem, fælleskoncerter og stævner med andre

kor – kun fantasien sætter grænser – indtil man efter en rum tid eventuelt kan præstere hele koncerter selv. Koncerter, som er at opføre det, der ligger godt for os nu, er en vigtig del af konceptet. En vellykket koncert er for børnene og de unge en kraftkilde til selverkendelse og glæde. Det er ren energi og kamp-ånd til videre fordybelse.

Koncerter i rum med gode akustikker er fremmede for det vokale arbejde. En skøn akustik kan næsten “åbne struben”, og børnene kan sagtens “tage akustikken med” hjem i prøvelokalet til gavn for det klanglige spektrum.

Repertoire

Repertoirets tilrettelæggelse har den største betydning for et børne- ungdomskors trivsel og standard. Det er som en dans på æggeskaller at finde balancen mellem det overkommelige og det udfordrende. Et børnekor er først og fremmest for børnenes skyld – ikke for at indfri korlederens egne personlige ambitioner. Børn er utrolig kvalitetsbevidste. De vil synge god musik, og det må gerne være vanskeligt, hvis de vel at mærke kan honorere kravene og forløse det musikalske. Vejen til målet kan føles lang og sej i kampen med stoffet på sene eftermiddage efter en lang skoledag. Korledere har brug for et stort, uortodokst repertoire af indstuderingsteknikker og “julelege” for at gøre det umulige muligt. Selv er jeg gang på gang blevet overrasket over børnenes ydeevne, færdigheder og tillid: “Vi ved, vi kan!” Når det magiske øjeblik opstår og ting falder på plads, er glæden og fryden total – og alle har taget et kvantespring.

I løbet af en korsangerkarriere skal den enkelte sanger helst have sunget sater/sange i alle mulige stilarter fra forskellige epoker i musikhistorien. Heldigvis findes der musik og arrangementer i forskellige sværhedsgrader inden for de forskellige genrer, så det er muligt at tilgodese hele kororganisationens behov. Et kor er ikke godt, fordi det synger svær musik.

Rejser

Korrejser er enestående! Sange bygger bro mellem folkeslag. Det er noget helt specielt at opleve andre lande, kulturer og folkeslag gennem korsang. Gode koncerter lukker hele sanseapparatet op. Korsangerne yder et kæmpe stykke arbejde, hver gang en koncert lykkes – især på turnéer med stresstærsklerne på højkant i alle døgnets 24 timer. Sensitiviteten er helt på spidsen, og med det åbne sanseapparat uden filter går sangerne ud i omverdenen og oplever den intenst.

Det er vigtigt at synge sange på værtslandets sprog eller landsdelens dialekt, for det bringer os tættere på de mennesker og den kultur, vi besøger. Når man

har sunget sammen, hører man sammen trods sprog- og kulturforskelle, på tværs af indenlandske og udenlandske farvande og grænser.

Det er meget tankevækkende, at selv en nok så spændende og eksotisk tur kun huskes som rigtig vellykket, hvis koncerterne har været gode.

Koda:

De unge mennesker skal føle, at de hele tiden udvikler sig og bliver udfordret. Børn og unge er yderst kvalitetsbevidste og modtagelige for den ægte vare. De vil gerne arbejde og lære, om end de forbeholder sig ret til at være trætte og brokke sig imens. Man kan begejstre dem for og lære dem de vanskeligste ting, hvis man er en kreativ og god formidler, der arbejder ærligt og overbevisende med faglig dygtighed i stor respekt for de unge menneskers enorme potentiale. Der er ingen genveje og smarte løsninger. Selv om alt i vore dage går vanvittig hurtigt, har den menneskelige muskulatur ikke forandret sig. Det tager stadig mange år at udvikle sin stemme, at udvikle et kor.

Sanglærere/ korledere for børn og unge skal bevidst skabe rammer og grobund for vækst, så den enkelte kan vokse og udvikle sig på egne præmisser og i eget tempo. Der sættes gang i en årelang musikalsk, vokal udviklingsproces, hvor frugterne muligvis kun høstes i glimt.

Det er livsnødvendigt at synge. At synge rører ved os på en ganske bestemt måde – vi mærker, vi er levende!

“Sangen er vor fælles sfære, det at synge er at være” Henrik Ibsen.

Øvelser, idékataloger og konkrete anvisninger findes i *Børnekor med Poesi og Bevægelse 1-4* – af Pia Boysen og Margrete Enevold. Forlag: Dansk Sang.